

شرح آیات مشکل انوری

ابوالحسن حسین فراهانی

(قرن)

باندازه ۹۵ x ۱۷۰ - جلد ساغری مشکمی ترنج و سرترنج بریده
ضربی طلا بوش لولادار، اندرون تیماج سرخ بغدادی - کاغذ دولت
آبادی جدول زرین - عنوانها پشنگرف - دو صفحه اول و دو صفحه
درمیان، متن و حاشیه بین سطور طلا اندازی منقش، حاشیه حلکاری
خوش - دو سر لوح مذهب مرصع عالی - ۳۸۸ صفحه، هر صفحه ۱۷
سطر، هر سطر ۴۸ سیلیمتر - خط نسخ کتابت خفی خوش - رقم زینای
شیرازی - تاریخ تحریر سال ۱۰۲۲ . (شماره ۳۵۶)

شارح کتاب را بر دو جزء نهاده است : شرح آیات قصاید -
مقطعات و در مقدمه قصاید دارد :

آغاز : « سپاسی که از روی گواهی هر دبر ذمه خانواده اسکان لازم
است آنست که ... و بعد خامه جهان نورد این گوشه نشین بساط
سخن ابوالحسن با آنکه بر مرکب بتان سواره بود ، سیاحت اقلیم خیال
نمود ... شرح دیوان ... حکیم اوحدالدین انوری ... ارسغان
دارد ... و بشرح آیات مشکله قناعت نمود و بعد از فراغ از شرح آیات
مفصله تفسیر لغات مشکله آیات غیر مشروحه در هر مقام نمود به ترتیب
طبیعی آن آیات ... »

در پایان قصاید : « ... اینست آنچه در شرح قصاید بر زبان
قلم آمد توقع ... آنست که چون اول تألیفی است که در اوایل سن
توجه به ترتیب آن گماشته و بواسطه بعضی سوانح که لازمه ابام جوائست،
فرصت تفحص و اکتشاف و عرض کردن بر یاران صاحب انصاف

نداشتند . . . خطاهای این فقیر کثیر الخطا را بذیل اصلاح بیوشند . . .
وقد فرغ من تسوید هذا الشرح الشریف علی ید العبد . . . ابن شرف الدین
حسن زین العابدین الشهیر بزیناء الشیرازی فی وقت الظہر یوم السبت
ست ربیع الاول سنہ اثنان و عشرين و الف ہجریہ . . . »

در آغاز شرح مقطعات : « . . . و بعد شیرازہ بند دفتر حیرانی
ابوالحسن الحسین الفراءہانی را قرار داد خاطر چنان بود . . . »
بایان نسخه :

« . . . فرخی شاعر است معروف از سیستان . تمام شد شرح
مقطعات بمبارکی و فرخی . قد وقع الفراغ من استنساخه فی وقت الضحی
یوم السبت ثانی عشر رمضان المبارک سنہ احدى و عشرين و الف . اقل
خلق الله زیناء الشیرازی . »

در بعضی صفحات بخط کاتب نسخه حواشی است کہ بدنبال آن
نوشته است : منہ سلمہ اللہ »

در زمان سلطنت محمد شاه قاجار بکتابخانه وارد شدہ و پشت
صفحه آخر مهر عظیم او باسجع : « نگین بخش سلوک ترک و تازی ملک
سلطان محمد شاه غازی ۱۲۴۵ » کہ ظاہراً دورقم آخر تاریخ ۴۰ باشد
بسال ۱۲۷۴ و ۱۲۸۲ از عرض ناصرالدین شاه گذشتہ در حاشیہ
صفحه اول مهر او است .

(۳۳۸)

دیوان

ظہیر الدین (ابولفضل طاہر بن محمد قاریابی)

باندازه ۱۳۵ x ۲۳۳ - جلد میشن عنابی تریج و سر تریج بریدہ
سوخت تحریر مذہب زمینہ لاجوردی، اندرون تیماج تریاکی بریدہ سوخت

معوق مذهب زمینه لاجوردی عالی اندکی ریخته - کاغذ قطعه اصنهایی
 شکری جدول زرین متن زرقان غابر - جای سرسختها بیاض - دو صفحه
 اول متن و حاشیه مذهب مریع لاجوردی عالی که در میان هر صفحه
 چهار مصراع از متن کتاب نوشته شده است - ۲۲۸ صفحه ، هر صفحه
 ۱۴ سطر ، هر سطر یک بیت ، ۶۸ مایلیمتر - خط نستعلیق کتابت خفی
 محوش - بدون رقم (احتمالاً بخط سلطان محمد نور) و تاریخ تحریر
 (قرن ۱۰) (شماره ۴۳۶)

نسخه آب افتاده و رطوبت دیده است .

نسخه مشتمل است بر : قصاید - مقطعات - رباعیات .

آغاز :

« غلدايگان جهان شهریار روی زمین

نوئی که قدر تو بر چرخ پایگه دارد

پایان :

« در دوستی تو کوی دشمن را چون خاک توأم سبزه بر آب افکنده

نسخه در حدود سال ۱۰۰۰ در تملک مرادخان بن محمد شریف

تبریزی بوده و سال ۱۲۳۲ از عرض فتحعلیشاه گذشته و بالای صفحه

اول نام او روی متن زربسپاهی در تونجی نوشته شده سال ۱۲۸۲

از عرض ناصرالدین شاه گذشته و پشت صفحه اول مهر او را دارد .

(۳۳۶)

ظہیر فاریابی

باندازه ۱۲۵ × ۲۰۵ - جلد تیساج یشمی تریج و سر تریج منگنه

کار قریز - کاغذ بخارانی جدول زرین - یک مریع مذهب متوسط

فرسوده - ۲۰۸ صفحه هر صفحه ۱۷ سطر، هر سطر بکک بیت ۲۵ میلیمتر
خط نستعلیق کتایب، تحریر متوسط - بدون رقم و تاریخ تحریر (قرن
۱۱) (شماره ۳۰۸۷)

نسخه مشتمل است بر: فصاید و مقطعات و غزلیات و رباعیات
ورق ۸۷ نونوبس و بعضی صفحات وصالی شده و فهرست قطعات
اشعار در ۸ صفحه جدیداً نوشته و با آغاز کتاب الحاق شده است .
آغاز:

« سپیده دم که شدیم بحرم سرای سرور

شنیدم آیت تو بیا ای الله از لب حور»

باین:

«ماقط... نشی تو رو به کردند گرتوسگ نفس را بفرمان نشوی»

« تمت الكتاب بعون الله الملك الوهاب »

نشت صفحه اول مهر ولیعهدی مظفرالدین شاه را دارد .

(۳۴۰)

ت

خاقانی (افضل الدین ابوبدیل ابراهیم بن ابوالحسن علی شروانی)

یا اندازه ۱۷۰ x ۲۶۰ - جلد روغنی خوش بوم لیموئی گل و بوده
نفسی - حاشیه بوم سرخ گل ریزه نقاشی ، اندرون بوم سرخ گل برگس
وسکوفه - کاغذ بخارائی دو جدول زرین - دو صفحه اول لجهکی و بک
سرفصل و بک سرنوح بونه اندازی مذهب متوسط - دو صفحه آخر متن
وحاشیه، حاشیه بونه اندازی مذهب - جای عنوانها بیاض . ۸۰ صفحه،
هر صفحه ۱۴ سطر، هر سطر بکک بیت ۹۷ میلیمتر در متن و ۳ مصراع

در حاشیه - خط متن نستعلیق کتابت و حاشیه کتابت خفی متوسط
بدون رقم بتاریخ تحریر ۱۰۰۶ (شماره ۲۹۹)

نسخه مشتمل است بر تحفة العراقین (که در حاشیه نوشته شده)
و دیوان شعر که در متن و دنباله دیوان در حاشیه نوشته شده است :

دیوان

که مشتمل است بر : قصاید - مقطعات -

غزلیات - ترکیبات

آغاز :

« مراد دل بپر تعلیم است و من طفل زبان دانش

دم تسلیم سر عشر و سر زانو دبستانش

پایان :

« هم رضیع ملوک سرمد باد عمر او چو عقل

کز رضاع مکرمت جان را ز پیش ما فتم »

« تم الكتاب فی سنة ۶ »

تحفة العراقین

آغاز و دیباچه مشهور : « خیر ما اعصم المرء بحباله کلمة العجز

... اما بعد این تحفه تذکره است بل ببصره عفلای وقت ازین معجنون

الهی که در بیمارستان گینی محبوبی آفرینش است ... »

پایان دیباچه . « ... داند که بانصاف گفتم ... سلم تسلسماً

کثیراً کبیراً »

آغاز منوی :

« مائیم نظارگان غمناک زین حقه سبز و مهره خاگ »

بایان مثنوی :

« زَنَش از آن در کمی بدید شود
نز زبان سگی پلیسده شود »
« تمام شد کتاب تحفة العراقین بتاريخ شهر ربیع الآخر سنه ست

و الف . . . »

بسال ۱۲۸۴ از عرض ناصرالدین شاه گذشته و پشت صفحه اول

مهر او را دارد.

(۲۴۱)

کلیات

خاقانی

باندازه ۱۵۵ x ۲۵۷ - جلد تیماج مشکی حاشیه منگنه مذهب
جدید - کاغذ اصفهانی دو جدول زرین - عنوانها بزرگ و شگرف - صفحه
اول موجود متن و حاشیه بین السطور طلا اندازی نقش دسته لچکی
و تسمه مرصع - ۷.۷ صفحه ۲ هر صفحه ۱۲ سطر ۲ هر سطر یک بیت
۷۳ میلیمتر در متن و ۲۲ بصراع در حاشیه - خط نستعلیق کتابت جلی
خوش - رقم معجزی بزدی - تاریخ تحریر ۱۰۰۹ - صفحه اول ساقط
و از صفحه ۲۱ تا ۲۵ نو نویسی (شماره ۲۹۸)
نسخه مشتمل است بر دیوان و تحفة العراقین

مشتمل است بر : قصاید - مقطعات - غزلیات - ترکیبات

رباعیات .

آغاز موجود :

« هنوزم عقل چون طفلان سر بازیجه می دارد

که ابن نارنج گون حقه بیازی درد حیرانش

پایان :

« در بازاری که جان ز تو برد
چون بیع بسر ثقت جان باز فرست »

تحفة العراقین

آغاز و انجام مانند نسخه پیش در پایان اضافه دارد : « فرغ سن
تسوید هذا الكتاب بعون الله الملك الوهاب فی رجب سنة ۱۰۰۹ .
مسوده ، مالک ابن شمس الدین محمد معجزی الیزدی . »
بسال ۱۲۸۲ از عرض ناصرالدین شاه گذشته و بالای صفحه
اول مهر او را دارد .

(۳۴۲)

ات

خاقانی

باندازه ۱۹۰ x ۳۱۰ - جلد تیماج یشمی تریج و سر تریج منگنه
عمل محمد ناصر ، اندرون پارچه بخارائی - کاغذ بخارائی نخودی
و قهوه‌ای متن زرفشان جدول زرین - عنوانها بشنگرف و لاجورد و سیلو
۲ سرلوح مذهب مرصع خوش - ۵۵۸ صفحه ، هر صفحه ۱۸ سطر ،
هر سطر ۳ مصراع ۱۰۵ میلیمتر - در صفحه اول فهرست عنوانهای کلیات
نوشته و بکتاب افزوده شده است و صفحه اول متن تحفة العراقین
عنوانهای تحفة العراقین بفلم دو دانگه خوش کاتب نسخه بزر و لاجورد
نویسه شده است - خط نستعلیق کتابت خوش - رقم شوخی بخارائی -
تاریخ تحریر سال ۱۷ - ۱۰۱۵ - بعضی صفحات ساقط و نسخه شوش
تصحیف شده است . (شماره ۳۰۰)

نسخه مشتمل است بر - تحفة العراقین و دیوان باین ترتیب :

تحفة العراقین

آغاز مانند نسخه پیش

پایان :

« این دعوت را بگناه تهلیل آمین آمین کشاد بچربل »

« قد تمت النسخة المطيبة الدقیقة الموسومة بتحفة العراقین و هدیة الخائفین المنسوب الی حسان العجم . سبحان المعانی افضل الدین خاقانی الشروانی ، نور الله مرقدہ و برد الله مضجعه فی اواخر شهر شعبان العظم سنه ۱۰۱۵ الف و خمسة عشر من الهجرة النبویه علیه اکمل التسلیمات علی بد الضعیف المعتصم بحبل الله الباری محمد لطیف المشهور بشوخی البخاری متر الله تحیثات ارقامه . »

مشتمل بر قصاید - ترکیبات - مقطعات -

غزلیات - رباعیات

آغاز مانند نسخه شماره ۲۹۹

« گر بر سر خصمان که نه مردند و نه زن

سروش زنان بر نکتم مرد نهم . »

پایان :

« لمسوده »

« این نسخه که هست رسک تطیع مانی از مکرمت . . . [محو شده]
تاریخ سواد او رقم زد شوخی اعجاز مسبحای دم خاوانی «
« مسوده العبد الضعیف المعتصم بحبل الله الباری محمد لطیف

المشهور بشوخی البخاری فی اواسط رجب المرجب ۱۰۱۷ سترالله
 خطیبات ارقامه . « پشت صفحه اول نوشته اند و در بخارا بدست آمد .
 در تاریخ ذی الحجه در سنه ۱۰۲۲ « و بسال ۱۲۸۲ و ۱۳۰۱ از عرض
 گذشته است .

(۲۴۳)

کلیات

خاقانی

با اندازه ۲۳ × ۳۶۲ جلد تیماج مشکى ترنج و سرترنج بریده
 منگنه طلا بوش ، اندرون تیماج حنائى ساده - صفحات متن و حاشیه ،
 کاغذ متن قطعه ختائى حنائى ، حاشیه کشمیری جدول زرین - ۷
 سرلوح مزدوج مذهب برصع ستار - ۳۸ صفحه هر صفحه ۲۰ سطر ،
 هر سطر دو بیت . ۱۴۰ میلیمتر - خط نستعلیق کتابت خوش - رقم
 فخرالدین علی بخاری - تاریخ (قرن ۱۱) (شماره ۲۹۶) نسخه
 در هفت جزو متمم از تنظیم شده است بدینفرار :

تحفة العرفان

آغاز :

« مائیم نظارگان عثمانك زين حفته سبز و مهره خاك »

تا بان :

« ابن دعوت را بگاہ تهليل آمين آمين کناد جبريل »

« حسب الحکم بندگان حضرت خلافت بناهی ظل الہی
 خسرو خسروان چراغ آفتابى جهان افروز نهطاق رفعت آرای اورنگ
 سر افرازی جلال الدین محمد اکبر بادسہا غازی خندا لله ملکہ و سلطانه
 و ابد اقباله و دولته وحشسته ، کمترین بندگان در گاہ فخرالدین

علی ابن حاجی محمد البخاری شفرالله ذنوبهما وشرعیونہما تحریر یافت
در دارالخلافتہ اکرہ . «

قصاید

آغاز :

« دل من پیر تعلیم است و من طفل زبان دانش
دم تسلیم سر عشر و سر زانو دبستانش »

پایان :

« بمان بدولت جاوید تا بحرمت تو زبانہ زی حرم خرمی دہد بارم »
ترکیبیات

آغاز :

« نخلدہ سر پسر زد دم صبح الصبوح حریف محرم صبح »

پایان :

« چون مبارکباد گویم روز او را نیک من
کامعان آسین کند وقت مبارکباد من ،

« تمام شد ترجیح بند »

مراثی

آغاز :

« ای دل ز دام گلخن تن درگذشتن است
ای دل پیام گلشن جان برگزشتن است

پایان :

« شاهی خدا بر است کہ حکم ان چنین کند
او را بدو نمود کہ ساهی چنین کنی »

« تمام شد مرثیہ »

غزلیات

آغاز:

« ای قوی دل برقیع الدرجات وزیرات بجهان داده برات »

پایان:

« گر بجن دندان کردند سقید این هنرست

کاول و آخر دندان کسان را شایم »

« نعت غزلیات »

رباعیات

آغاز:

« من که خاقانیم آزاد دلم که خرد قایده رایست مرا »

پایان:

« تو باقی بمان کز بقای تو اورا درین پیشه کس نایداندر برابر »

رباعیات

آغاز:

« ابن چرخ بد آئین نه نکو می گردد

وز عمر کهن حادثه نو می گردد »

پایان:

« از چور تو جان رقت تو مانی و دلم

من ترک تو گفتم تو دانی و دلم »

« نعت هذه رباعیات . تم »

تذهبیات زیبای ممتاز این نسخه ظاهراً بدست خواجه یاقوت

مذهب شده است که در پشت صفحه اول در گوشه‌ای نوشته شده است:

« عمل خواجه یاقوت ع باه آبان » .

چنانکه گذشت ، نسخه پامراکبر پادشاه هندوستان کتابت شده و از زمان سلطنت اکبر پادشاه و دوره سلطنت شاه جهان و عالمگیر پانزده بار از عرض گذشته است . در حدود سال ۱۱۴۴ نسخه در تملک محمد علی بن محمد مؤمن نامی بوده و بسال ۱۲۳۲ از عرض فتحعلیشاه گذشته و در حاشیه صفحه اول نام این پادشاه بسفیداب روی متن زر در ترنجی نوشته شده است . بسال ۱۲۸۲ از عرض ناصرالدین شاه گذشته و در حاشیه صفحه اول مهر او است .

(۳۴۴)

خاقانی

باندازه ۲۸۸×۱۸۰ - جلد مقوای روغنی خوش بوم زرک زیتونی
 ترنج و سر ترنج و گوشه گلی و بوته نقاشی ، حاشیه باریک بوم مشکی
 مذهب ، اندرون سرخ ساده - صفحات تعمیر شده و متن و حاشیه -
 عنوانها بشنگرف - کاغذ متن بخارائی و حاشیه قسمتی جدول و دکمه زرین
 دو صفحه اول متن و حاشیه بین السطور طلا اندازی ، حاشیه بوته اندازی
 مذهب منقش - یک سر لوح مزدوج مذهب مرصع خوش که در یک
 کتیبه آن روی متن زر « بسمله » نوشته شده است - ۷۳۷ صفحه ،
 هر صفحه ۱۷ سطر ، هر سطر یک بیت ۹ میلیمتر - خط نستعلیق
 کتابت متوسط - بدون رقم و تاریخ تحریر (قرن ۱۰) (شماره ۱۲۱۵)
 « صفحه اول نو نویسی و از آخر لاقط یک ورق ساقط است
 و حواشی مشحون از توضیحات و یاد داشتهاست که شاید بخط کاتب
 پنج صفحه اول باشد . جز این یاد داشتها توضیحات دیگری بخط کاتب
 دیگر است که با احتمال قوی از افادات فرهاد میرزا معتمدالدوله

است؛ همچنانکه ظاهراً متعلق بوی بوده و بحسب معمول خود در پشت صفحه اول این معنی را نوشته بوده است و بعد آنرا محو کرده‌اند.

نسخه مشتمل بر: قصاید - مراثی - ترکیبات - غزلیات - مقطعات - رباعیات .

آغاز:

« مرادل پیر تعلیم است و من طفل زبان دانش

دم تسلیم سر عشر و سر زانو دبستانش »

پایان موجود:

« آنرا که زدم دم مسیحا خیزد آخر بچه زهره تب درو آویزد »

کیفیت ورود نسخه بکتابخانه معلوم نیست و یادداشتها را محو کرده‌اند.

(۳۴۵)

خاقانی

باندازه ۱۹۵ x ۳۲۰ - جلد ساغری مشکی ساده ، اندرون تیماج
حنائی - کاغذ سمرقندی جدول زرین و عنوانها بشنگرف - دو صفحه
اول و دو موضع در درج کتاب متن و حاشیه بین السطور بوته اندازی
مذهب - ۳ سرلوح مزدوج مذهب لاجوردی خوش که در کتیبه آنها
روی متن زر بخط رقاع خوش بسفیداب تحریر عنوان نوشته شده است
۵۷۴ صفحه ، هر صفحه ۱۹ سطر ، هر سطر بک بیت ۱۳۵ میلیمتر -
خط نستعلیق نیم دو دانگ متوسط - بدون رقم و تاریخ تحریر موجود
سال . ۹۵ - (شماره ۲۹۵) صفحه آخر نو نویس است ، ولی بنظر

میرسد که از روی صفحه اصل که مندرس بوده عیناً استنساخ شده است

نسخه مشتمل است بر : قصاید - مراثی - ترکیبات - مقطعات - غزلیات - و فاقد رباعیات است .
آغاز :

« دل من بپیر تعلیم است و من طفل زبان دانش
دم تسلیم سر عشر و سر زانو دبستانش »
پایان :

« بر سر سنبل خط تو چنانک آهوان در طراز می غلطم »
« تمت الكتاب بعون الملك الوهاب في سادس عشر شهر صفر المظفر
في شهر سنه تسع مائه و خمسين »
نسخه بسال ۱۲۲۴ در تملک محمد ولی میرزا فرزند فتحعلیشاه
بوده است و بسال ۱۲۸۳ از عرض ناصرالدین شاه گذشته است و در
بالای سر لوح اول بهر او را دارد .

(۳۴۶)

خاقانی

دیوان

با اندازه ۱۷۵ × ۲۹ - جلد تیماج مشکمی ترنج و سر ترنج و گوشه
منگنه، اندرون تیماج سرخ ترنج و سر ترنج بریده طلا کشیده ساده - کاغذ
اصفهانى جدول زرین - عنوانها بشنگرف یک سر لوح مذهب لاجوردی
خوش - ۸۵۸ صفحه ، هر صفحه ۱۷ سطر یک بیت . ۹ سیلیمتر و خط
نستعلیق کتابت جلی متوسط - رقم معزالدین حسین لنگری - تاریخ
تحریر سال ۱۰۱۹ (شماره ۳۰۲)

نسخه مشتمل است بر : قصاید - مرثی - ترکیبات - مقطعات -
مغزلیات - رباعیات .

آغاز :

« دلا از جان چه برخیزد یکی جوهای جانان شو
بلای عشق او گرد دوست داری دشمن جان شو .

پایان :

« هر چند بناخوشی فتادی خوش باش

بندار درین روز نزادی خوش باش

« تمت الكتاب بعون ائمة الملك الوهاب . كتبه العبد معزالدین
حسین لشکری الفاسمیه . تحریر آبتار بیخ شهر صفر ختم بالخیر والظفر
منه ۱۰۱۹ »

بسال ۱۲۳۲ از عرض فتحعلیشاه گذشته و در حاشیه صفحه اول
نام او بسفیداب روی متن زر در قرنجی نوشته شده است - بسال ۱۲۸۲
از عرض ناصرالدین شاه گذشته و در حاشیه صفحه اول مهر او را دارد .

(۳۴۷)

تذکره الحراقین

خاقانی

باندازه ۱۴۵ x ۲۴۵ - جلد ساغری شکلی حاشیه مذهب ،
اندرون تیماج خنائی ساده - کاغذ اصفهانی آبی متن زرفشان غبار -
صفحه ها تماماً متن و حاشیه ، حاشیه شعیر سازی مذهب عالی و بین
مصراعها تسمه مذهب - دو صفحه اول و دو صفحه آخر بین مصراعها
تسمه مذهب مربع ، حاشیه سیناتور سیاه قلم ممتاز تصویر استخاض
بشیوه رضای عباسی - عنوانها بسفیداب و لاجورد روی زمینه زرنوشته

شده و سرسخنها عموماً مذهب مرصع - یکک سر لوح مزدوج مذهب مرصع ممتاز که در کتیبه آن بخط کوفی تزئین بنام سفیداب نوشته شده است : « الله ولا سواه » - ۱۹۸ صفحه ، هر صفحه ۱۳ سطر ، هر سطر یکک بیت ، ۷ میلیمتر - خط نستعلیق کتابت عالی - رقم محو شده (و با احتمال قوی بخط شاه فاسم) - تاریخ تحریر سال ۱۰۱۵ - آخر صفحه متن کتاب بدو لوح مذهب مرصع باریکک تمام میشود . (شماره ۱۲۲۲۵) .

آغاز :

« مائیم نظارگان غمناک زین حقه سبز و مهره خاک »

بابان :

« ابن دعوت را بگناه تهلیل آمین آمین کناد جبریل »

تمت الكتاب بعون الملك الوهاب في غره شهر ذي حجه ۱۰۱۵ . کتبه العبد ... »

بتاریخ ۱۳۳۸ هجری قمری از کتابدار امبق کتابخانه مسترد شده است کیفیت ورود آن بکتابخانه معلوم نیست و یاد داشتها را محو کردند .

(۲۴۸)

توضیح

خاقانی

باندازه ۱۵۵ × ۲۴۸ - جلد تیماج لاجوردی حاشیه منگنه مذهب - صفحات متن و حاشیه شده ، کاغذ متن سمرقندی نخودی زرفشان و حواشی قطعه الوان - حاشیه ها عکاسی ساده قدیم و بعضی

عکاسی مذهب - سه صفحه آخر بین السطور طلا کشیده - عنوانها
 بشنگرف - یک سر لوح مذهب مرصع خوش - ۲۶۹ صفحه ، هر صفحه
 ۱۲ سطر ، هر سطر یک بیت ۶۵ میلیمتر - خط نستعلیق کتابت خفی
 خوش - رقم محمد بن ملا میر - تاریخ تحریر سال ۱۰۳۵ . (شماره
 ۳۰۳) .

آغاز و پایان متن مانند شماره ۱۲۲۲۵ در پایان اضافه دارد:
 « تمت الكتاب بعنايت الملك الكرم الوهاب في الشهر سنة ۱۰۳۵ .
 كتبه العبد المذنب الراجي محمد بن ملا مير الحسيني الاستاذي غفر
 ذنوبه وشر عيوبه »

سال ۱۱۷۱ و سال ۱۳۲۲ از عرض کتابخانه گذشته است .

(۳۴۹)

خاقانی

باندازه ۱۲۷ x ۲۰۰ - جلد روغنی خوش بوم زیتونی زرک
 گل و بوته نقاشی اندرون بوم سرخ بوته گل نرگس و شکوفه ، حاشیه
 باریک مشکی - کاغذ اصفهانی نباتی متن زرفشان غبار جدول و کمند
 زرین - عنوانها بسرخ - دو صفحه اول متن و حاشیه بین السطور طلا اندازی
 حاشیه دندانموشی مذهب - یک سر لوح و یک سر سخن مذهب مرصع
 خوش که در کتیبه سر لوح پسمانده نوشته شده است - بالای صفحه دوم
 نام محمد شاه قاجار در نیم ترنجی روی متن زربسرخ نوشته شده است -
 ۲۱۲ صفحه ، هر صفحه = ۱ سطر ، هر سطر یک بیت - خط نستعلیق
 نیم دو دانگ عالی - رقم محمد رضای خوئی - تاریخ تحریر ۱۲۶۳
 (شماره ۳۰۱) .

آغاز و پایان متن ، مانند نسخه پیش ، در پایان اضافه دارد :
 « حسب الامر . . . السلطان محمد شاه غازی . . . تحریر یافت فی شهر
 ربیع الاول سنه ۱۲۶۳ . کتبه اقل خانہ زادان دولت جاوید بشیان
 محمد رضا ابن مرحوم آقا محمد جعفر میناساز غفرالله ذنوبهما ،
 بسال ۱۲۸۲ از عرض ناصرالدین شاه گذشته و پشت صفحه اول
 مهر او را دارد .

(۳۵۰)

مذهب

خاقانی

باندازه ۱۸۰ × ۲۹۰ - جلد مقوای ابره زری گلی دار ، آستر
 کاغذ سورمه‌ای - صفحات قطعه سازی ، کاغذ متن دولت آبادی نخودی
 حاشیه اصفهانی زرفشان که هر صفحه سه جدول زرین و یک کعبه
 و یک حاشیه لاجوردی بونه مذهب دارد - بین السطور تماماً طلاندازی -
 یک سرفصل و یک سر لوح مذهب سر صبح عالی که در کتیبه آن روی
 متن زر با ترنج عنوان کتاب نوشته شده و در آخر نسخه یک ترنج
 مذهب سر صبح عالی دارد - ۶۶ صفحه هر صفحه ۱۲ سطر ، هر سطر
 یک بیت - خط نستعلیق کتابت خیلی عالی - رقم عبدالرشید
 دیلمی - بدون تاریخ (قرن ۱۱) (شماره ۳۰۵)
 آغاز : مانند نسخه پیش .
 پایان :

« نور الانوار در برش باد رب الارباب یاورش باد ،

« کتبه المذنب عبدالرشید »

بسال ۱۲۳۲ از عرض فتحعلیشاه گذشته و در بالای صفحه اول

نام اوروی متن زر در نیمقرن هجری نوشته شده و بسال ۱۲۸۲ از عرض ناصرالدین شاه گذشته و پشت صفحه اول مهر او را دارد.

(۳۵۱)

فلکی (نجم الدین ابوالنظام محمد شیروانی)

(م ، ۱۹۷۰)

باندازه ۹۰ x ۱۴۵ - جلد تیسماج دولائی ابره بشمی سجااف و اندرون حنائی - صفحات متن و حاشیه ؛ کاغذ متن خانبالغ ، حاشیه چهار بغل اصفهائی جدول زرین و کمند جای عنوانها بیاض - یکت سرفصل مذهب مرصع خوش - ۸۶ صفحه ، هر صفحه ۱۳ سطر ، هر سطر یکت بیت ۵۴ میلمتر - خط نستعلیق کتایت خفی متوسط - بدون رقم و تاریخ تحریر (قرن دهم) - از آخر لاقن یکت ورق ساقط است و نسخه دنباله کتایی بوده است که در پشت صفحه اول نوشته شده است « بعد از پیدا کردن تمام دیوان تمامی باقی اشعاری را انتخاب نموده درین اوراق خواهد شد ... اما وفات حکیم در شهور سنه سبع و تسعین و خمسائه اتفاق افتاد و در دارالملک شمانخی مدفونست رحمة الله علیه » (شماره ۴-۴)

سه نسخه مشتمل است بر : فصاید - غزلیات - مقطعات - رباعیات

آغاز :

« سپهر مجدد و معالی محیط نقطه عالم

جهان جود و سروت چراغ دوده آدم »

بایان میچود :

« نوسم که بدین رنج بامید نواخت

نایافته کام رفتیم باید ساخت »

بسال ۱۲۸۲ از عرض ناصرالدین شاه گذشته و بالای صفحه
اول مهر او را دارد.

(۳۵۲)

خمیه

نظامی (نظام‌الدین الیاس بن یوسف بن زکی
هوید گنج‌های)
(م ، ۹۹۰)

باندازه ۱۸۵ x ۲۹۵ - جلد تیماج پشمی ترنج و سر ترنج بریده
سنگه زمینه زرگل برجسته سرخ - صفحات متن وحاشیه و مرمت شده،
کاغذ متن خانبالغ حاشیه فرنگی نخودی آهار دهنده کشیده جدول
و کمنه زرین - عنوانها بقلم زر - ۶ سر لوح مذهب عالی که در هر یک
عنوان هر مثنوی بخط رقاع خوش بزر نوشته شده (جز مثنوی اول که
عنوان آن بخط نستعلیق و نو نویسی است) - ۶۸۴ صفحه ، هر صفحه
۲۱ سطر ، هر سطر دو بیت . ۱۱ میلی‌متر - خط نستعلیق کتابت خفی
قدیم - بدون رقم و تاریخ تحریر (نیمه اول قرن نهم) . (شماره ۵۵۸)
نسخه مشتمل است بر : مخزن الاسرار - خسرو شیرین - لیلی و
مجنون - هفت پیکر - شرف نامه - اقبال نامه

آغاز :

هست کلید در گنج حکیم »

بسم الله الرحمن الرحیم

پایان :

ز آغاز او تا بانجام من »

« برو باد فرخنده چون نام من

« چون نظر التفات ... سید محمد بن ... حاجی سید احمد

طهرانی ... بر صفحات این کتاب ... افتاده ابتدا و انتهای آنرا ... تا پیدا یافته ، این بی بضاعت را احضار و امر باستکتاب کتاب مذکور نموده تا تمامی آنرا حقیر بعنوان یادگار تحریر نمود ... بتاریخ ۷ شهر جمادی الاخر سنه . ۱۲۵۰ . حرر العبد الضعیف علی اصغر همدانی ابن مرحوم حاجی سیرزا محمد همدانی غفرالله ذنوبه . »

چنانکه گذشت نسخه ناقص و فرسوده بوده و در تاریخ مذکور تعمیر و بخط علی اصغر همدانی تکمیل شده است - اوراق نو نویس از صفحه ۶۴ تا آخر نسخه است .

سال ۱۲۸۲ از عرض ناصرالدین شاه گذشته است .

(۳۵۳)

ضمیمه

نظامی

باندازه ۱۹۵ x ۳۱۰ جلد مساعری مشکی ترنج و سر ترنج و گوشه بریده ضربی میناسازی زمینه زر ، اندرون تیماج ماده حنائی - کاشد سمرقندی جدول و کمند زرین - عنوانها بخط رقاع نیمه دودانگ خوش بزر تحریردار در سر سخنهای بوته اندازی مذهب نوشته شده است - پشت ورق اول و آخر بک صفحه متن و حاشیه متن تصاویر طاوس و دیگر پرندگان و درخت و بوته و گل و شکوفه بطرز زیبایی تذهیب شده و حاشیه بوته اندازی مذهب عالی است و در میان این صفحه یک ترنج مذهب لاجوردی است و در مقابل این دو صفحه یک ورق قیچی شده بسیار دقیق بنقش تذهیب صفحه مقابل دارد و این قطعی کار حاجی ابراهیم بن محمد است - دو صفحه اول کتاب متن و حاشیه مذهب مرصع لاجوردی عالی که در میان هر صفحه شش بیت از آغاز

مخزن الاسرار نوشته و بین السطور طلا اندازی منتش است - دو صفحه بعد متن و حاشیه بین السطور طلا اندازی حاشیه بونه اندازی مذهب منتش است - دو صفحه آغاز هر منوی متن و حاشیه بین السطور طلا اندازی . حاشیه بونه اندازی مذهب منتش و یک سر لوح مذهب لاجوردی عالی دارد که عنوان هر منوی بخط رقاع بسفیداب روی متن زرد سر لوح نوشته شده و مجموع سر لوحها پنج است - ۶۹۸ صفحه ، هر صفحه ۲۱ سطر ، هر سطر دو بیت ۱۱۲ میلیمتر . خط نستعلیق کتابت خوش رقم متعم الدین اوحدی شیرازی - تاریخ تحریر سال ۸۹۷ . (شماره ۵۵۹)

نسخه چنین تقسیم شده است : مخزن الاسرار - خسرو شیرین - لیلی و سجنون - همت پیکر - اسکندر نامه - اقبال نامه اسکندری
آغاز : مانند نسخه پیش
بایان :

« رونده رهی زن که بر رود ساز چو عمر شه آن راه باشد دراز »
« تم الكتاب . . علی یدی العبد . . متعم الدین الاوحدی فی خامس شهر ذی الحجه الحرام سنه سبع و تسعین و ثمانمائة الهجرية و علی الله علی خیر خلقه محمد و آله الطاهرين » نسخه مورد مطالعه محمد کاظم واله و شاید ابتدا متعلق بوی بوده و مخزن الاسرار آن مشحون است از توضیحات و حواشی او که بخط شکسته خفی شیوا بسرخ نوشته است و در یک مورد چنین دارد : « حرره و شرحه محمد کاظم الواله الاصفهانی »
سال ۱۲۹۷ از ورثه طهماسب میرزا مؤیدالدوله خریداری شده و هنگامی که نسخه در تصرف طهماسب میرزا بوده مورد مطالعه داوری فرزند و جمال شیرازی بوده است و دور یک حاشیه دارد : « در انجمن حضور . . . مؤیدالدوله العلیة در سب چهارم شهر رجب الاصح نه سب

پانزدهم جلدی بود داعی قدیم داوری ... تحریر پذیرفت فی سته
 ۱۲۷۸ « مقداری اشعار در حاشیه بخط خوش علی اصغر همدانی
 و کاتب قسمتی از خمسه شماره ۵۵۸) است که بخط نستعلیق کتابت
 خفی نوشته است و رقم دارد «حسب الفرسوده عالیجناب مستجمع الصفاتی
 صاحبی ام آقا محمد کاظم متخلص بواله تصنیع نمود . مشقه علی اصغر
 همدانی .»

(۳۵۴)

خمسه

نظامی

باندازه ۲۰۵ × ۳۲۰ - جلد نیمج مشکلی متن وحاشیه بوته
 اندازی - کاغذ دولت آبادی جدول زرین - عنوانها بلاجورد در میان
 بوته اندازی زر نوشته شده - دو صفحه اول متن وحاشیه مذهب مرصع
 عالی فرسوده که در میان هر صفحه پنج بیت از آغاز خمسه بسفیداب
 تحریر دار روی متن زر بوته گذاری نوشته شده - ۵ مرلوح مذهب
 مرصع عالی که در هر یک عنوان مشوبها بخط رقاع عالی بسفیداب
 تحریر دار روی متن زر بوته اندازی نوشته شده است - ۶ . ۷ صفحه ،
 هر صفحه ۲۱ سطر ، هر سطر دو بیت - ۱۲ مجلس تصویر مینیاتور عالی
 خط نستعلیق کتابت متوسط - بدون رقم - تاریخ تحریر سال ۹۵۴ .
 (شماره ۶۱ =)

نسخه منقسم است به : مخزن الاسرار - خسرو شیرین - لیلی و معنون -
 هفت پیکر - اقبال نامه - شرفنامه .

آغاز :

« بسم الله الرحمن الرحيم هست کلید در گنج حکیم »
 پایان :

« پرو باد فرخنده چون تام او از آغاز او تا بانجام او »
« تمت بعون الله ... فی التاریخ سنه اربع و خمسین و تسعمائة »
نسخه چند سقط دارد (پس از صفحه ۴۳۵ و ۶۰۹) و بسیاری
از یاد داشتهها و مهرها را محو کرده اند .

در زبان سلطنت شاه سلیمان صفوی وارد کتابخانه شده و پیشکش
سلیمان خان اردلان است که در تاریخ سال ۱۰۶۱ و ۱۰۶۵ از عرض
گذشته و آخرین بار سال ۱۳۰۶ از عرض ناصرالدین شاه گذشته
و مهر ناصرالدین شاه را دارد .

(۳۵۵)

خصیه

نظامی

باندازه ۱۷۵ x ۲۷۵ - جلد ابره تیماج مشکی ضربی ، اندرون
سوخت معرق ممتاز فرسوده و ریخته لولا دار - کاغذ اصنهائی جدول
زرین - عنوانها بشنگرف - بعضی صفحهها وصالی شده - ۵ سر لوح
مذهب مرصع خوش - ۶ مجلس مینیاتور خوش که بعداً در صفحات
بیاض تصویر کرده اند - ۵۰۳ صفحه ، هر صفحه ۲۵ سطر ، هر سطر
دو بیت - خط نستعلیق کتابت خفی متوسط - رقم شادی محمد - تاریخ
تحریر سال ۹۹۲ و ۹۹۳ . (شماره ۱۲۱۵۹) .

مجالس تصاویر مینیاتور زیبا با اینکه در یکی از کتیبه های آن
تاریخ واضح ۹۹۸ را دارد ، جدید است و در حدود یکصد سال اخیر
در صفحه های بیاض ما قبل هر مثنوی تصویر شده است و گذشته از اینکه
تازگی و دست نخوردگی مجالس نقاشی در نسخه ای که باندازه
محسوس فرسوده شده ، مبین این نظر است ، دقت در مجلس که در
پایان مثنوی شیرین و خسرو است این نظر را تأیید می کند .

آغاز :

« بسم الله الرحمن الرحيم هست کلید در گنج حکیم

پایان :

« از آن سی که جان داروی هوش باد مرا شریعت و شاه را نوشی یاد»

« تمت الكتاب بعون المنك الوهاب بتاريخ رابع عشرین شهر

محرم الحرام سنه ثلاث و تسعين و تسعمائة »

در پایان مثنوی مخزن الاسرار :

« شکر که این ناسه بعنوان رسید بیشتر از عمر بی پایان رسید »

و این عبارات را که بعضی آن انشاء عبدالرحمن جامی است ،

کاتب افزوده است :

« بسر حد اتمام رسید و در رشته انتظام کشیده آمد . هر چند لایق

انظار خوش فهمان و پسندیده طبعان نیست ، اما امید واری آنست که

چون از قلم شکسته بسته این ضعیف تحریف ارقام یافته بلطف در گذرانند

و اتمام و انتظام این نسخه در شهر جمادی الاول منتظم و سلک شهور

سنه اثنان و تسعين و تسعمائة لزال مبارکاً علی کل فئة اتفاق افتاد .

کتبه العبد الحقیر شادی محمد ابن لطف الله والحمد لله . . . »

در حدود سال ۱۱۱۱ در تملک محمد امین نامی بوده و مهرهای

متعدد با تاریخهای ۱۰۷۸ و ۱۱۱۱ در حاشیه صفحات کتاب است

و بسال ۱۳۳۴ قمری وارد کتابخانه شده است .

(۳۵۶)

نظامی

باندازه ۱۵۰ x ۲۲۵ - جلد تیماج مشکی ساده اندرون تیماج

سرخ ساده - کاغذ بخارائی جدول زرین - بسیاری از صفحات وصالی